

Metodický list pro pedagogy

Jak pracovat s filmem *Ve stínu*

VE STÍNU

Česko, Slovensko, Polsko, 2012, 101 min

Režie: David Ondříček

Scénář/námět: Marek Epstein, David Ondříček, Misha Votruba

Hudba: Jan P. Muchow, Michal Novinski

Hrají: Ivan Trojan, Sebastian Koch, Soňa Norisová, Jiří Štěpnička, Marek Taclík, Filip Antonio

Anotace:

Toto filmové drama Davida Ondříčka získalo devět Českých lvů a na další dva bylo nominováno. Děj se odehrává v bývalém Československu 50. let a napínavý kriminální příběh v důsledku zasáhne i do osobních osudů aktérů a jejich blízkých. Kapitán Hakl vyšetřuje krádež v klenotnictví. Z běžné vloupačky se ale vlivem zákulisních intrik tajné policie začíná stávat politická kauza. Z nařízení Státní bezpečnosti přebírá Haklovo vyšetřování major Zenke, policejní specialista z NDR, pod jehož vedením se vyšetřování ubírá jiným směrem, než by podle Haklova instinktu zkušeného kriminalisty měl. Ten pokračuje ve vyšetřování na vlastní pěst. Může jediný spravedlivý obstát v boji s dobře propojenou sítí komunistické policie? Protivník je silný a Hakl se brzy přesvědčuje, že věřit nelze nikomu a ničemu. Každý má svůj stín minulosti, své slabé místo, jež dokáže z obětí udělat viníky a z viníků hrdiny.

Oficiální text distributora (redakčně kráceno)

JAK PRACOVAT S METODICKÝM LISTEM

Metodický list pro pedagogy je založen na analýze čtyř scén z filmu. Ke každé scéně byl připraven informační text, který obsahuje vysvětlení historického pozadí scény, dále analýzu, zda jsou zobrazené události reálné, popis chování postav a další zajímavosti. K vybraným scénám jsou k dispozici náměty k činnosti do výuky včetně pracovních listů pro studenty.

MĚNOVÁ REFORMA 1953

Historické pozadí:

Pět let po komunistickém převratu panovala v Československu hluboká ekonomická krize způsobená iracionálními ideologickými zásahy do ekonomiky. Stále existoval přidělový systém, vedle kterého fungoval také volný prodej, v němž byly ceny mnohonásobně vyšší. Přestože bylo plánování reformy tajné, informace pronikly na veřejnost. Prezident Antonín Zápotocký se pokusil situaci zklidnit svým vystoupením v rozhlase. V sobotu 30. května 1953 oznámil premiér Vilém Široký veřejnosti rozhodnutí vlády provést měnovou reformu. Hotovost do 300 Kčs na osobu byla přepočítávána v poměru 5 : 1. U všech ostatních směn se částka měnila v kurzu 50 : 1. Vklady u peněžních ústavů do 5000 Kčs byly směňovány v poměru 5 : 1, ostatní v méně výhodném kurzu. V důsledku reformy došlo k znehodnocení úspor občanů a k poklesu jejich životní úrovně. Měnovou reformu většina lidí považovala za krádež, což posílil také fakt, že členové komunistické strany dostávali často lepší kurz. Na řadě míst došlo k hromadným protestům a často i ke stávkám. Nepokoje byly potlačeny silou.

Realita:

- Ani přísné utajení nezabránilo tomu, že v polovině května 1953 pronikly na veřejnost informace o připravované měnové reformě.
- Rozhlasový projev ministra Jaroslava Kabeše, který je slyšet během lékařského ošetření kapitána Hakla, měl uklidnit situaci.

Pravděpodobné:

- Lidé vyhazovali bankovky z oken, protože peníze po měnové reformě prakticky ztratily svou hodnotu.
- Na základě informací o připravované měnové reformě lidé začali vybírat své vkladní knížky a hromadně skupovat zboží s trvalou hodnotou. Koupě obrazů či známek byla logickým řešením dané situace.

Nepravděpodobné:

- Koupě obrazu od známého autora, jako byl Antonín Slavíček, byla v 50. letech velmi obtížná.

Zajímavosti:

- Byt rodiny Haklových: typický pavlačový dům, který byl vzhledem k bytové krizi v 50. letech velmi dobrým bydlením.
- Obraz, který kapitán Hakl koupil své ženě: obraz Ve veltruském parku od Antonína Slavíčka z roku 1896. Ve filmu symbolizuje důvěru Hakla v režim. Ve chvíli, kdy přestal ideologii věřit, se rozhodl obraz koupit.

Postavy:

- Kapitán Jaroslav Hakl: přestože je zaměstnán jako policista, o měnové reformě nic netuší. Režimu důvěřuje a odmítá uvěřit, že by vláda o přípravě takto rozsáhlé akce lhala. Nakonec však vzhledem k událostem prozře a pochopí, že se režimu věřit nedá.
- Jitka Haklová, manželka kapitána Hakla: uvědomuje si riziko, jež je s měnovou reformou spojeno. Na rozdíl od svého manžela komunistickému režimu slepě nevěří.

NÁMĚTY K ČINNOSTI DO VÝUKY:

► Kolik ti zůstane

Cílová skupina: žáci 9. třídy ZŠ, studenti SŠ

Cíle: prostřednictvím konkrétního příkladu si studenti uvědomí důsledky měnové reformy

Pomůcky: pracovní list č. 1 Kolik ti zůstane

Popis činnosti: rozdělíme studenty do skupin po čtyřech až pěti a rozdáme jim pracovní list č. 1 Kolik ti zůstane. Požádáme je, aby na základě informací z pracovního listu vypočítali, kolik peněz zůstalo Františku Tichému po měnové reformě. Následně s nimi diskutujeme o tom, jaké důsledky měnová reforma měla.

► Obraz měnové reformy

Cílová skupina: žáci 9. třídy ZŠ, studenti SŠ

Cíle: na základě vzpomínek pamětnice a dobového tisku si studenti uvědomí roli médií

Pomůcky: pracovní list č. 2 Obraz měnové reformy, tabule

Popis činnosti: rozdělíme studenty do skupin po čtyřech a rozdáme jim pracovní list č. 2 Obraz měnové reformy. Požádáme studenty, aby si přečetli první ukázkou z pracovního listu (novinový článek) a následně se jich zeptáme, jak je v novinách prezentována měnová reforma. Jejich postřehy zapíšeme na tabuli. Vyzveme studenty, aby si přečetli druhou ukázkou (vzpomínky pamětnice) a zeptáme se jich, jak na reformu vzpomíná pamětnice. Poznatky studentů opět zapíšeme na tabuli. Následně s nimi diskutujeme o odlišnostech v jednotlivých ukázkách a o tom, proč se liší.

REPRESE NAMÍŘENÁ PROTI ŽIDOVSKÉMU OBYVATELSTVU

Historické pozadí:

Podle komunistické ideologie, jež odmítala náboženství a svobodnou národní a kulturní svébytnost, byli Židé nebezpeční pro své osobní vazby přesahující hranice jednotlivých států. Z toho vycházela představa komunistických ideologů o spikleneckém spolčení světového židovstva a obviňování z tzv. kosmopolitismu. V Československu bylo – po vzoru SSSR – židovské obyvatelstvo též pronásledováno. Po únorovém převratu v roce 1948 byla zakázána výuka náboženství a hebrejštiny, nesměly vycházet knihy s židovskou tematikou, židovské památky byly systematicky likvidovány a došlo ke zrušení všech židovských spolků kromě židovských obcí. StB vytvářela speciální seznamy židovských obyvatel, sledovala a často také kontrolovala činnost židovských obcí. Významní funkcionáři byli zatýkáni a souzeni v politických procesech.

Realita:

- Po druhé světové válce probíhala řada sbírkových akcí na podporu přeživších obětí holocaustu. V Československu organizovala tuto činnost americká humanitární organizace Joint Distribution Committee, jejíž činnost byla po Únoru 1948 postupně utlumená. Následně zde začala působit tajná organizace Relief in Transit, která byla pod dohledem StB. Členové této organizace byli zatčeni a souzeni ve vykonstruovaných procesech. Byli obviněni mimo jiné z pašování hodinek a zlatých předmětů.
- V oknech výkladních skříní opravdu seděli lidé s cedulemi popisujícími jejich trestnou činnost. Většinou se jednalo o osoby obviněné z drobných hospodářských deliktů, jako bylo nedodržení dodávek či hromadění zboží. Cílem takového aktu bylo obviněné ponižít.

Pravděpodobné:

- V 50. letech StB často vytvářela politické procesy na základě provokací a podvržených důkazů.
- Spojení politické trestné činnosti (podpora sionistických teroristů a příslužníků USA) s kriminálními delikty (loupežná přepadení) patřilo mezi časté praktiky StB, která se tak snažila vytvořit dojem, že trestná činnost obžalovaných byla velmi nebezpečná.
- Hromadné zatýkání bylo nedílnou součástí metod StB.

Zajímavosti:

- Sedmiramenný svícen: za oknem Kirschova pokoje vidíme sedmiramenný svícen, jenž nesměl v domácnosti praktikujícího žida chybět.
- Petrolejová lampa: v Kirschově pokoji je na stěně umístěna petrolejová lampa. V 50. letech ještě nedošlo k úplné elektrifikaci. Elektrický proud také často vypadal.

Postavy:

- Vyšetřovatelé StB: jednají arogantně, někdy až agresivně. Nepřipouští jakýkoliv odklon od linie vyšetřování, které je založeno na existenci sionistického spiknutí. Symbolizují zvlášť komunistického režimu.
- Emanuel Kirsch: drobný zlodějíček, jenž díky své minulosti posloužil vyšetřovatelům k propojení představitelů židovské obce s kriminální trestnou činností. Po zásahu StB automaticky vypovídá dle předem připravené výpovědi a usvědčuje tak ostatní.
- Abraham Hübner: představitel židovské obce. Snaží se zabránit zatčení Emanuela Kirsche. Nakonec je spolu s ostatními zatčen a pod nátlakem StB se k trestným činům doznává.

NÁMĚTY K ČINNOSTI DO VÝUKY:

► Najdi rozdíl

Cílová skupina: žáci 9. třídy ZŠ, studenti SŠ

Cíle: prostřednictvím práce s textem si studenti uvědomí podobnost obvinění, jež byla proti Židům vznášena

Pomůcky: pracovní list č. 3 Najdi rozdíl

Popis činnosti: rozdělíme studenty do skupin po čtyřech a rozdáme jim pracovní list č. 3 Najdi rozdíl. Požádáme je, aby si přečetli jednotlivé ukázky a pokusili se určit, v jakém období vznikly. Po dokončení skupinové práce se jich zeptáme na jejich názor a následně jim sdělíme řešení. Diskutujeme s nimi o tom, v čem jsou si jednotlivé texty podobné a v čem se liší.

► Stereotypy

Cílová skupina: žáci 9. třídy ZŠ, studenti SŠ

Cíle: studenti si uvědomí negativní vliv stereotypů

Pomůcky: pracovní list č. 3 Najdi rozdíl

Popis činnosti: požádáme studenty, aby napsali krátkou charakteristiku následujících skupin: staří lidé, bezdomovci, rockové hvězdy, lidé nosící brýle. Následně vyzveme některé z nich, aby své charakteristiky přečetli. Poté se zeptáme ostatních, zda si myslí, že tato charakteristika skutečně platí pro všechny příslušníky této skupiny. Za pomoci řízené diskuse vedeme studenty k zjištění, že lidi kolem nás často vnímáme stereotypně a komunistická strana tyto stereotypy systematicky budovala. Pokládáme následující otázky: *Napsali jste podobné charakteristiky jako vaši spolužáci? Proč? Jaký vliv mohou mít stereotypy na osobu, kterou jejich optikou vnímáme? Jaký vliv mohou mít na člověka, jenž stereotypně vnímá lidi ve svém okolí?*

POLITICKÉ PROCESY 50. LET 20. STOLETÍ

Historické pozadí:

Politické procesy se staly po únorovém převratu v roce 1948 nedílnou součástí nového politického systému. Perzekuce měla stabilizovat režim, odstranit skutečné i domnělé odpůrce a vyvolat ve společnosti atmosféru strachu. Lidé bývali pronásledováni z různých důvodů – od politického názoru po příslušnost k národnostní menšině. Postiženy byly všechny vrstvy společnosti od dělníků po inteligenci. Politické procesy byly konstruovány podle předem připraveného scénáře. Obžalovaní byli nuceni naučit se své výpovědi nazpaměť. O vině nerozhodoval soud, ale orgány KSČ za asistence StB. Politické procesy postihly celou československou společnost a dlouhodobě poznamenaly politické, kulturní a hospodářské podmínky v republice. Citelně ovlivnily také mezilidské vztahy a celkový morální stav společnosti.

Realita:

- Politické procesy často doprovázela mohutná mediální kampaň. Řada jednání byla přenášena rozhlasem a občané museli přenosy poslouchat na organizovaných schůzích.
- Politické procesy měly svůj specifický jazyk, jenž věrně odrážel jejich ideologický charakter založený na třídním boji. Byly organizovány také krátkodobé politické kampaně proti jednotlivým ideologickým proudům, jako byl sionismus. Také ty se v rétorice procesů odrážely.

Pravděpodobné:

- Příslušníci StB se jednání účastnili, aby kontrolovali výpovědi obžalovaných a svědků. Často jim před soudním líčením vyhrožovali a jejich přítomnost tak budila strach a měla zajistit, že budou vyprávět dle předem připraveného scénáře.

Nepravděpodobné:

- Proces tohoto rozsahu by nejspíše nebyl natáčen. Natáčeny byly pouze významné procesy, jako byla kauza Milada Horáková a spol. Ani v případě těchto procesů však nebyly nahrávky použity – obžalovaní vzbuzovali spíše lítost než odpor. Autoři tento motiv použili zřejmě proto, aby filmu dodali patřičný dobový kolorit.

Zajímavosti:

- Budova soudu a soudní síň: budova a porotní síň Vrchního soudu v Praze na Pankráci. Vybavení soudní síně je upraveno tak, aby odpovídalo vybavení v procesu s Miladou Horákovou.
- Tmavé brýle: zaměstnanci soudu mají na očích tmavé brýle kvůli reflektorům, jež měly scénu osvětlovat pro kamery. Tmavé brýle měli například zaměstnanci Státního soudu během procesu s Miladou Horákovou, který byl natáčen.

Postavy:

- Obžalovaní: během jednání dodržují předem připravený scénář a přiznávají se k činům, jež nespáchali. Obžalovaní reprezentují oběti politických procesů.
- Prokurátor: chová se agresivně a hovoří typickou rétorikou politických procesů 50. let. Ve filmu reprezentuje komunistickou justici.
- Předseda soudu: stejně jako ostatní účastníci líčení jedná dle předem připraveného scénáře. V politických procesech o vině nerozhodoval soud, ale orgány KSČ.
- Obecnostvo: do soudní síně byli zváni předem vybraní představitelé veřejnosti a ti měli šířit zprávy o průběhu procesu po celé republice.

NÁMĚTY K ČINNOSTI DO VÝUKY:

► Výše trestů

Cílová skupina: žáci 9. třídy ZŠ, studenti SŠ

Cíle: studenti zhodnotí přiměřenost výše trestů udělovaných v politických procesech

Pomůcky: pracovní list č. 4 Výše trestu

Popis činnosti: rozdělíme studenty do skupin po čtyřech a rozdáme jim pracovní list č. 4 Výše trestu. Požádáme je, aby si přečetli rozsudek a pokusili se uhodnout, za jaké trestné činy byly tresty odsouzeným uloženy. Po prezentaci jejich názorů jim odhalíme skutečnou trestnou činnost odsouzených. Informace naleznete v pracovním listu (před rozdáváním pracovního listu studentům ji nezapomeňte odstříhnout). Následně diskutujeme o přiměřenosti výše trestu. Pokládáme otázky: *Myslíte si, že tresty jsou přiměřené? Co si představujete pod pojmem velezrada či špionáž? Myslíte, že by podobné rozsudky padly i dnes?*

► Kdo je vinen

Cílová skupina: žáci 9. třídy ZŠ, studenti SŠ

Cíle: studenti se zamyslí nad tím, kdo nese odpovědnost za politické procesy

Pomůcky: tabule

Popis činnosti: napíšeme na tabuli citát Ludmily Brožové-Polednové: *„Já jsem si počínala podle pokynů. Dali mi pokyn, že mám udělat závěrečnou zprávu. Co mi řekli, to jsem udělala.“* Zeptáme se studentů, zda si myslí, že dodržování příkazů zbavuje lidi osobní odpovědnosti za jejich činy. Následně diskutujeme se studenty o míře odpovědnosti jednotlivých článků, které se podílely na přípravě politických procesů. Ptáme se: *Mohla Ludmila Brožová-Polednová odmítnout žalovat oběti politických procesů? Co by se stalo, kdyby to udělala? Jak byste se zachovali v její situaci? Kdo by měl podle vás nést odpovědnost za přípravu politických procesů?*

VYŠETŘOVACÍ METODY STB

Historické pozadí:

Státní bezpečnost (dále jen StB) byla tajná politická jednotka policie, která vznikla v roce 1945 jako součást nově se formujícího policejního aparátu. Hlavním úkolem StB bylo bojovat proti všem potenciální odpůrcům komunistického režimu a vykonávat špionáž v zahraničí. Mezi základní pracovní metody StB patřila provokace, vydírání či zastrasování. V 50. letech StB za pomoci sovětských poradců vyhledávala potencionální i domnělé odpůrce režimu a likvidovala je v politických procesech. Při vyšetřování používala fyzické násilí (brutální bití, dlouhodobý pobyt na samotce, odpírání spánku, pití či jídla), které bylo doprovázeno psychickým terorem (ponižování, vyhrožování příbuzným, fingované popravy). Až do smrti Stalina v roce 1953 disponovala StB prakticky neomezenou mocí.

Realita:

- Vynucení doznání pomocí psychického a fyzického násilí bylo nedílnou součástí metod StB. Doznání obviněného bylo považováno za hlavní důkazní materiál.
- Využívání agentů bylo nedílnou součástí vyšetřovacích metod StB. V některých případech měli agenti pouze sledovat činnost podezřelých, jindy ji měli přímo vyprovokovat.

Pravděpodobné:

- StB často přistupovala k podvržení důkazů, což se mohlo také stát v případě nálezů zlata v Kirschově bytě a peněz v autě převážejícím finanční sbírku.
- Zatčení byli nuceni učit se výpovědi nazpaměť. Reakce Kirsche na otázky majora Zenkeho je tedy pochopitelná.
- StB měla v 50. letech neomezenou moc a násilná likvidace nepohodlných osob, v tomto případě kapitána Hakla, byla součástí její práce. Dodnes existuje řada případů nevysvětlených úmrtí během vyšetřování.

Nepravděpodobné:

- Vedení paralelního vyšetřování bylo v 50. letech prakticky nemožné. Policisté, kteří se po převratu v roce 1948 odmítli přizpůsobit, byli propuštěni.
- Na vyšetřování se sice často podíleli sovětský poradcí a fungovala také spolupráce mezi satelity SSSR, ale zapojení majora Zenkeho je vzhledem k jeho minulosti nepravděpodobné.
- Jitka Haklová by byla nejspíše po smrti svého muže vystavena mimosoudní perzekuci, včetně vystěhování z bytu.

Zajímavosti:

- Žargon: kapitán Hakl a lupiči používají hantýrku zlodějů, což dodává filmu autentičnost.
- Rudé právo: informace o průběhu vyšetřování jsou publikovány v Rudém právu, jež bylo v letech 1948 až 1989 deníkem s nejvyšším nákladem a hrálo klíčovou roli při propagaci komunistické ideologie.
- Oblečení vyšetřovatelů: příslušníci neuniformované složky policie (vyšetřovatelé StB, kriminální policie) byli oblečení v civilních šatech. Příslušníci uniformovaných jednotek nosili kopřivově zelené uniformy.
- Zbraně vyšetřovatelů: SNB užívala pro služební účely pistole ČZ vz. 50/70 ráže 7,65 Browning. V květnu 1952 byla StB vyzbrojena automatikou pistolí ČZ 52 ráže 7,62 Tokarev. Oba typy zbraní se vyráběly ve Strakonické zbrojovce.

Postavy:

- Vyšetřovatel StB Bareš: chová se arogantně a neomaleně. Symbolizuje zvláštní komunistického režimu.
- Plukovník Pánek: reprezentuje kariéristy řídící se heslem „kam vítr tam plášt“.
- Kapitán Jaroslav Hakl: patří mezi staré zkušené policisty, kterým šlo v první řadě o spravedlnost a ne o plnění politické objednávky.
- Major Zenke: tato postava je z historického hlediska kontroverzní. Tento bývalý příslušník SS po válce vězněný v sovětském gulagu přichází do Československa a má se podílet na přípravě procesu. Ve filmu má nejspíše dotvořit kriminální zápletku.

NÁMĚTY K ČINNOSTI DO VÝUKY:

► Komiks

Cílová skupina: žáci 9. třídy ZŠ, studenti SŠ

Cíle: studenti prostřednictvím tvorby komiksu reflektují své pocity

Popis činnosti: vyzveme studenty, aby si představili, že jsou umělci a dokončili poslední scénu formou komiksu. Po skončení samostatné práce vyzveme některé ze studentů, aby svůj komiks ukázali ostatním.

Doporučení: z komiksů můžeme udělat výstavu

► Práva a svobody

Cílová skupina: žáci 9. třídy ZŠ, studenti SŠ

Cíle: studenti se zamyslí nad tím, jaká práva a svobody byly během vyšetřování porušeny

Pomůcky: psací potřeby, papír, tabule

Popis činnosti: požádáme studenty, aby na papír napsali práva a svobody, jež byly během vyšetřování porušeny. Po dokončení samostatné práce je vyzveme, aby své názory prodiskutovali ve dvojici. Následně je požádáme, aby se o své poznatky podělili ve skupinách po čtyřech. Po skupinové práci studenti prezentují svá zjištění. Práva a svobody zapisujeme na tabuli a následně diskutujeme o tom, jak došlo k jejich porušení.

Doporučená literatura:

DVOŘÁKOVÁ, J.: *Státní bezpečnost v letech 1945-1953: organizační vývoj zpravodajských a bezpečnostních složek*. UDV PČR, Praha 2007.

GAĎOUREK, I.; NENĚVAJSA, J.: *Žalářování, pronásledování a zneuznání: svědectví ještě žijících obětí stalinismu v českých zemích*. Mezinárodní politologický ústav, Brno 1997.

JIRÁSEK, Z.; ŠŮLA, J.: *Velká peněžní loupež v Československu 1953 aneb 50:1*. Svítání, Praha 1992.

KAPLAN, K.: *Kronika komunistického Československa. Klement Gottwald a Rudolf Slánský*. Barrister & Principal, Brno 2009.

KAPLAN, K.: *Nebezpečná bezpečnost*. Doplněk, Brno 1999.

KAPLAN, K.: *StB o sobě: výpověď vyšetřovatele Bohumila Doubka*. UDV PČR, Praha 2002.

KAPLAN, K.: *Zpráva o zavraždění generálního tajemníka*. Mladá fronta, Praha 1992.

KRATOCHVÍL, A.: *Žaluji I-III*. Dolmen, Praha 1990.

PERNES, J.: *Krise komunistického režimu v Československu v 50. letech 20. století*. CDK, Brno 2008.

ŠMOK, M.: *Každý žid je sionista a každý sionista je špion!* In: *Paměť a dějiny*, č. 4, Praha 2011, s. 29-39.

Odkazy:

Jeden svět na školách: Příběhy bezpráví

www.jedensvetnaskolach.cz/cz/pribehybezpravi/26/Pribehy_bezpravi.html?index=true

My jsme to nevzdali

www.myjmetonevzdali.cz

Občanské sdružení Paměť

<http://sdruzenipamet.cz>

Paměť národa

www.pametnaroda.cz

Reforma, která šokovala národ

<http://aktualne.centrum.cz/domaci/grafika/2013/05/29/reforma-ktera-sokovala-narod/>

Rudé právo (1950–1989)

<http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo>

Totalita

www.totalita.cz

PRACOVNÍ LIST č. 1

Kolik ti zůstane

Pravidla pro směnu peněz

- Za 300 starých Kčs dostali 60 nových Kčs (v poměru 5 : 1), každá další koruna nad 300 už byla měněna v poměru 50 : 1.
- Vklady ve Státní spořitelně nebo ve Státní bance byly přepočítávány v poměru 5 : 1 u částek pod 5 000 Kč. Ostatní vklady se přepočítávaly:
 - částky nad 5 000 do 10 000 v poměru 6,25 : 1;
 - částky nad 10 000 do 20 000 v poměru 10 : 1;
 - částky nad 20 000 do 50 000 v poměru 25 : 1;
 - vklady nad 50 000 v poměru 30 : 1.
- Týkalo se to ale jen vkladů do 15. května 1953. Vklady uskutečněné po tomto datu se přepočítávaly v poměru 50 : 1. Ve prospěch státu propadly:
 - úspory na vázaných vkladech (byly zablokované při měnové reformě v roce 1945);
 - náhrady za znárodnění majetku;
 - životní pojistky, na něž si lidé platili celý život.

Zdroj: www.totalita.cz

Příklad

Tesařský dělník František Tichý měl ke dni 1. listopadu 1945 uspořeno 80 000 Kčs. Bylo to připravené věno pro dceru i zajištění na stáří. Dne 1. listopadu 1945 mu byly tyto vklady změněny na vázané vklady. Ke dni 1. června 1953 měl opět ušetřeno 36 000 Kčs, které si uschoval doma. Kolik mu zbylo po peněžní reformě?

Zdroj: <http://aktualne.centrum.cz/domaci/grafika/2013/05/29/reforma-ktera-sokovala-narod/>

Řešení:

František Tichý přišel o celý vázaný vklad. Za ušetřených 36 000 Kč dostal 720 Kčs.

PRACOVNÍ LIST č. 2

Obraz měnové reformy

Ukázka č. 1:

Novinový článek, Rudé právo, 1. 6. 1953

Bude se nám ještě lépe dělat

Živě a radostně debatuje skupina soudruhů. Před chvílí vyslechli zprávu o významném usnesení strany a vlády, kterým se ruší lístky a uskutečňuje měnová reforma. „Musíme za to být opravdu naší straně a vládě vděční,“ říká Anna Markusová, dříve dělnice nyní ředitelka berounského Pramene. J. Pinkas, laborant z královédvorských cementáren, dodává: „Teď si za svoje poctivě vydělané nové, hodnotné peníze skutečně budeme moci dopřát. A co se mi zvláště zamlouvá, je to, že konečně taky došlo na všechny ty spekulanty, kteří si ještě po první reformě uměli z práce dělníků nahrabat do svých bezedných kapes.“ Soudruh Josef Hájek z královodvorských železáren chvíli rozvažuje, než něco řekne. Zato ale jeho slova jsou pevná jako jeho dělnické dlaně, které už udělaly něco práce za těch více než třicet let v železárnách: „Vím, že všechno, co naše vláda dělá, dělá pro dělníky. A to usnesení je opravdu něco, co jsme potřebovali. Teď bude naše práce skutečně řádně odměněna, peníze, které za ni dostaneme, budou mít váhu, a to se nám bude ještě lépe dělat a žít.“ Za všechny promluvil. Je to skutečně tak.

Zdroj: <http://archiv.ucl.cas.cz/index.php?path=RudePravo> (redakčně kráceno)

Ukázka č. 2:

Vzpomínka Evy Vítové

V pondělí jsme nastoupili do práce jako normálně, ale ono se nepracovalo. Každý mluvil jen o měnové reformě a o tom, kolik kdo ztratil, a jaká je to špína. Všichni byli naštvaní. Ten den bylo pěkné počasí, a tak jsem v kanceláři otevřela okno – v tu chvíli jsem uslyšela nějaký halas. Když jsem se koukla blíže, viděla jsem, že škodováci vyšli z továrny. Celý závod šel na Husovo náměstí. Viděla jsem davy lidí – škodováci v modračkách, všichni volali: „Pojďte s námi, jdeme protestovat proti měně na náměstí. Jdeme protestovat.“ Běžela jsem dolů a společně s nimi zamířila na náměstí plné lidí. Čekali jsme, že někdo z radnice vystoupí a promluví k nám, ale k tomu nedošlo. Radnice byla zavřená, ale lidem se podařilo dostat dovnitř oknem a začali vyhazovat ven busty Stalina a Gottwalda a sovětský vlajky. Na náměstí přicházelo stále více lidí, a protože s námi nikdo nemluvil, rozhodli jsme se jít k rozhlasu. Když jsme procházeli kolem pomníku T. G. Masaryka, který byl zakrytý plakátem s nápisem „Se sovětským svazem na věčné časy“, rozhodli jsme se ho strhnout. Někdo ho prý následně i spálil. Druhý den, když jsem přišla do práce, už na mě čekali příslušníci StB. Zatkli mě a odvezli do věznice na Borech. Byla jsem odsouzena za pobuřování v procesu Melka a spol. na rok odnětí svobody.

Zdroj: www.moderni-dejiny.cz (redakčně kráceno)

PRACOVNÍ LIST č. 3

Najdi rozdíl

Ukázka č. 1:

Kromě toho zvláštní nebezpečí tkvělo v tom, že židovstvo začalo všemi prostředky duchovního rozkladu systematicky nahlo- dávat uvědomělé jednání a myšlení národů, aby se jeho pomocí všude politicky a hospodářsky vyšvihlo do pozice pánů. K tomu ještě přistoupil fakt, že k rasovému míšení docházelo převážně v duchovně vůdčích vrstvách evropských národů. Židé zesměšňovali každý pravý cit a veškerá jejich propaganda byla vědomě zaměřena na vnitřní nahlodání a roztříštění národních útvarů. Důsledky této dlouhodobě působící infekce jsou u různých národů patrné podnes.

Ukázka č. 2:

Zpočátku uchvátili co nejvíce moci. Proto na důležitá místa ve státním, hospodářském i stranickém aparátu dosazovali státu nepřátelské živly. Při tom využívali v první řadě příslušníků londýnské emigrace, židovských buržoasních nacionalistů, trockistů, starých kapitalistů a jiných nepřátel lidu. Tím měli zajištěny z hlediska námi připravovaného spiknutí důležité mocenské posice, aby v okamžiku nejvýhodnějším mohla být provedena likvidace demokratického řádu.

Ukázka č. 3:

Často slyšíme zvláště od našich žen: „Kupuji u žida laciněji než jinde.“ Prodává-li žid zboží laciněji, sluší předně uvážiti, jaké zboží prodává a za jakých okolností. Předně jest zboží to ceny nepatrné, povrch a zevnějšek toho zboží je sice pěkný, ale jinak je to s trvanlivostí, pevností a důkladností. Škodí tím poctivému domorodému obchodníku, škodí tím též dělníku a jiným ne- majetným třídám, které zboží to kupují.

Řešení:

Ukázka č. 1: rok 1933, zdroj: HOFER, W.: *Der Nationalsozialismus. Dokumente 1933–1945*. Fischer, Frankfurt am Main 1957.

Dostupné na: www.holocaust.cz (redakčně kráceno)

Ukázka č. 2: rok 1952, zdroj: úryvek výpovědi Otto Fischla souzeného v procesu Rudolf Slánský a spol.

Dostupné na: www.nasinebocizi.cz (redakčně kráceno)

Ukázka č. 3: rok 1899, zdroj: *Proč prodává často židovský obchodník laciněji než křesťanský?*, Kladenské zájmy, 5. 8. 1899.

Dostupné na: www.nasinebocizi.cz (redakčně kráceno)

PRACOVNÍ LIST č. 4

Výše trestu

Jméno	Zaměstnání	Trestný čin	Trest
Brzek Josef	Elektrosvářeč		Doživotí
Liška Bohumír	Soudce		Doživotí
Novák Václav	Důlní inženýr		Doživotí
Trutnovský Vladimír	Automechanik		Doživotí
Šnýdr Antonín	Příslušník SNB		30 let
Spěváček Rudolf	Úředník		25 let
Palacký František	Soustružník		25 let
Tůma Jaroslav	Strojvůdce		20 let
Svojík Emil	Úředník		20 let
Totzauer František	Horník		20 let
Štěpánek Rudolf	Úředník		15 let
Gabriel Josef	Rolník		15 let
Karásek Emil	Vedoucí pracovní směny		15 let
Grafnetr Karel	Příslušník SNB		12 let
Kuchař Václav	Holič		2 roky

Řešení:

Vladimír Trutnovský a Antonín Šnýdr byli odsouzeni za velezradu a vyzvědačství. Josef Brzek, Bohumír Liška, Václav Novák, František Palacký, Jaroslav Tůma, Emil Svojík František Totzauer, Rudolf Štěpánek a Emil Karásek byli odsouzeni za velezradu. Rudolf Spěváček byli odsouzeni za vyzvědačství. Josef Gabriel a Karel Grafnetr byli odsouzeni za spoluvinu na velezradě. Václav Kuchař byli odsouzeni za neoznámení trestného činu.

Výše zmíněné osoby byly souzeny v procesu Bohumír Liška a spol., který se konal od 13. do 15. července 1950 v Mostě. Prokuratura vinila obžalované z protistátní činnosti. Údajně vytvořili ilegální organizaci, jež hromadila zprávy o situaci v zemi a zasílala je do zahraničí. Obvinění podle vyšetřovatelů také tiskli protikomunistické letáky a připravovali sabotážní akce. Vladimír Trutnovský a Antonín Šnýdr se pokusili o útěk za hranice, ale byli během pokusu o přechod hranice zadrženi. Na základě této skutečnosti byli považováni za agenty CIC, již měli shromážděné zprávy předávat do zahraničí.

Zdroj: MAJDIÁKOVÁ, K.: *Navazující politické procesy na kauzu Dr. Milada Horáková a spol. v SZ Čechách*. Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, Ústí nad Labem 2012.